

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Valtioneuvoston luonnos demokratiapoliittisen periaatepäätöksen linjauksista on yleismuotoisten tavoitetilakirjausten osalta tärkeä ja kannatettava. Toivottuja tavoitetiloja on kuitenkin vaikea saavuttaa, jollei kahta keskeisintä ihmisryhmää, naisia ja miehiä, oteta huomioon ja kuulla yhdenvertaisesti suhteessa toisiinsa. Tällä hetkellä on valtavirtaista, että demokratiapoliittisia tarpeita kuullaan ja otetaan huomioon erityisesti naisten ja vähemmistöjen näkökulmasta. On tärkeää, että naiset ja vähemmistöt tulevat kuulluiksi ja otetuiksi huomioon. Miesten hyvinvointiin ja asemaan liittyvät demokratiapoliittiset tarpeet sen sijaan tulevat varsin ohuesti kuulluiksi, usein jopa ohitetuiksi. Tämä on vastoin suomalaisen demokratian ydinajatusta. Epäsuhta lähtee liikkeelle jo valtionrahoituksesta (jota vain naisjärjestöillä on lakiin perustuen mahdollisuus saada) ja asiantuntijalausuntojen huomioimisesta osana lainsäädäntää tai sosiaalisen yhteiskunnan kehittämistä (miesnäkökulmaiset asiantuntijalausunnat valitettavan usein ohitetaan). Tämä johtaa turhaan vastakkainasetteluun ja hyvinvointiepäsuhtaan naisten ja miesten välillä, kun tavoiteltavaa olisi, että naiset ja miehet seisoisivat rinnakkain yhdenvertaisesti tuettuina ja toisiaan tukien. Miesnäkökulman huomioimisen ohuus demokratiapolitiikassa ja päätöksenteossa tulisi kirjata valtioneuvoston periaatepäätökseen asiantilana, johon tulee välittömästi ja määrätietoisesti puuttua.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- ***Vaalijärjestelmän uudistaminen***
- ***Vaalien turvallisuuden vahvistaminen***
- ***Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto***
- ***Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen***

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.*
- *Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.*
- *Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.*
- *Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.*

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- *Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.*
- *Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.*
- *Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.*
- *Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).*
- *Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.*
- *Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.*
- *Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.*

Linjauksen 3 osana puhutaan koulutuspolkujen eriytymisestä, mutta samassa yhteydessä on tärkeitä puhua ylipäätään koulutautumiseen liittyvästä sukupuolittuneesta ongelmasta. Riittävä koulumenestys on yksi keskeinen tekijä kasvettaessa kohti tasapainoista aikuisuutta. Huono koulumenestys ja koulutuksen puute johtavat monesti näköalattomuuteen, työnsaantivaikeuksiin ja ylipäätään hyvinvointiperustan alenemiseen. Poikien ja nuorten miesten syrjäytyminen on kasvava yhteiskunnallinen ongelma. Tällä hetkellä lukion opiskelijoista 58 % on tyttöjä, huippulukioissa opiskelevista 75 % on tyttöjä, yliopistotutkinnon suorittaneista 58 % on naisia ja ammatillisen tutkinnon suorittaneista 55 % on naisia. Nämä erot koulumenestyksessä tyttöjen ja poikien välillä jatkavat kasvuaan. Naiset myös suoriutuvat kouluista selvästi miehiä nopeammin, mikä nopeuttaa mm. työllistymistä. On tärkeitä keskittää erityistoimia poikien ja nuorten miesten tukemiseen, jotta sukupuolten välinen hyvinvointiväli saadaan suoritettua. Tämä on merkityksellistä sekä poikien että koko sosiaalisen hyvinvointiyhteiskunnan näkökulmasta. Yhteiskunnallinen arvovalinta tulisi olla, että tytöistä ja pojista huolehditaan yhdenvertaisesti.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- *Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.*
- *Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.*
- *Lainsäädäntäprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.*

-

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytyksen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

Linjauksessa esitetään, että ”viranomaistoimia tulee jatkaa ja osaamista kehittää vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi”. Osaamisen kehittämisessä tulee ottaa huomioon, että vihapuhe ja häirintä kohdistuu sekä naisiin että miehiin. Naisiin ja vähemmistöihin kohdistuvasta vihapuheesta ja häirinnästä on käytettävissä varsin kattavasti tietoa osaamisen ja puuttumisen vahvistamiseksi. Sen sijaan miehiin kohdistuva vihapuhe ja häirintä on jäänyt asianmukaisesti huomioimatta, osin myös tutkimatta. Jotta osaaminen ja puuttuminen vastaisi tarpeeseen, on erityistoimia käynnistettävä miehiin kohdistuvan vihapuheen ja häirinnän tiedostamiseksi, ymmärtämiseksi ja siten kertyvän osaamisen kautta vähentämiseksi. On tärkeä yhteinen asia se, että sekä naisiin että miehiin kohdistuvaan vihapuheeseen ja häirintään puututaan asettamatta kumpaakaan ryhmää etusijalle tuen tarvitsijoina.

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa
Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- *Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.*
- *Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.*
- *Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.*
- *Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.*
- *Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja -tietämyksen vahvistaminen.*
- *Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.*

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*
- *Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.*

- ***Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.***
- ***Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).***

-

Timperi Tomi
Miesjärjestöjen keskusliitto MJKL ry